

«KAMOLOT»
KUTUBXONASI

Sadriddin
Ayniy

Sudxoʻrning oʻlimi

Sadriiddin
Ayniy

Sudxoʻrning oʻlimi

YANIGI ASR AVLODI

TOSHKENT

2016

UO'K: 821.512.133-3

KBK: 84(5Toj)

A-39

Ayniy, Sadridin

Sudxo'ring o'limi: qissa / Sadridin Ayniy. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016. – 240 b.

ISBN 978-9943-27-562-1

Atrofimizda turlicha tabiat egalari bor. Kimdir ochiq-ko'ngil – kimdir g'azabnok, kimdir shafqatli – kimdir mehrsiz, kimdir samimiy – kimdir xushomadni yaxshi ko'radi. Ammo shunday tabiatli insonlar toifasi borki, ular nafaqat og'zaki gurunglarning, balki butun boshli asarlarning qahramonlariga aylanganlar. Shunday qahramonlardan biri, shubhasiz, Sadridin Ayniyning xassislikda, sudxo'rlikda dong'i ketgan Qori Ishkambasidir.

Boylik, mol-dunyo nafaqat ko'zini, balki butun ong-u shuurini egallab olgan Ishkamba obrazi, uning qarashlari, atrofdagi odamlar va yashayotgan muhitiga munosabati kitobxonning kulgidan ko'ra, g'azabini, ko'pchilik holatlarda esa chin dildan rahm-shafqat tuyg'usini uyg'otadi.

UO'K: 821.512.133-3

KBK: 84(5Toj)

ISBN 978-9943-27-562-1

© Sadridin Ayniy, «Sudxo'ring o'limi». «Yangi asr avlodi», 2016-yil.

SUDXO‘RNING O‘LIMI

1895-yilda Buxoro madrasalaridan o‘zimga bir turar joy axtarar edim. Qancha yugursam-yelsam ham tezlikda biron hujra qo‘lga kirmadi. O‘sha paytlarda bir do‘stim menga maslahat yo‘li bilan:

– «Qori Ishkamba» degan bir odam bor, u bir necha zarxarid hujraga egadir. Agar undan so‘rasang, vaqtincha turmoq uchun o‘z hujralaridan birini senga berar, – dedi.

Do‘stimning bu maslahati mening diqqatimni u odamning menga hujra berishi yo bermasligidan ko‘ra ko‘proq uning nomi tomoniga tortdi:

– Qori Ishkamba?!

Haqiqatan, qiziq bir nom, hayvonlarning oshqozonini «ishkamba» deydilar. Qanday munosabat bilan odamga «Ishkamba» nomini berganlar?

Bu taajjubimni u do‘stimga aytib, undan izoh so‘radim. Do‘stim tushuntirib berdi:

– U odamning nomi Qori Ismat. Ammo ba‘zilar «Qori Ismati Ishkam», ba‘zilar «Qori Ismati Ishkamba» va ba‘zi birlar qisqartirib «Qori Ishkamba» deydilar. Buning sababini bilmayman.

Lekin ajab emaski, u odamning qorni juda katta bo'lganligidan shu laqabni uning nomiga qo'shgan bo'lsalar-u, bora-bora laqab nom o'rniga o'tib qolgan bo'lsa.

– Xalq «Ishkamba» laqabiga loyiq ko'rgan odamdan biror yaxshilik umid qilib bo'lmasa ham, – dedim do'stinga, – siz meni u bilan tanishtiring, men undan «bo'lsa bo'lar, bo'lmasa g'ovlab ketar» qabilida bir hujra so'rab ko'raman. Bersa-ku, juda yaxshi, bermasa ham zarari yo'q, ammo «Ishkamba-odam»ning qanday maxluq ekanini bir ko'rib qolay.

– O'zim u bilan shaxsan tanish emasmani, seni tanishtirsam, – dedi do'stim, – faqat duch kelgan vaqtda ko'cha-ko'йда senga ko'rsata olaman, undan keyin o'zing yo'lini topib tanishib olasan.

Men rozi bo'ldim.

Kunlardan bir kuni do'stim bilan Buxoroning Labi hovuzi Devonbegisida sayohat qilib yurib edik, do'stim sartaroshxonaga kirayotgan bir odamni menga ko'rsatib:

– Ana shu odam Qori Ishkamba, – dedi.

Men uning faqat orqasidan ko'rib qoldim, afti basharasiga ko'zim tushmadi.

– Unday bo'lsa men shu yerda qolaman, agar o'nqovi kelsa tanishib, hujra so'rayman, bo'lmasa aftini tanib olib, kelajak uchun yo'l hozirlayman, – deb do'stimdan ajraldim.

Men Qori Ishkamba kirgan sartaroshxonaning oldiga borib, supachada oʻtirdim va oʻziga bildirmasdan uni kuzata boshladim.

U oʻrta boʻyli, qorni katta, semiz, boʻyni kalta va yoʻgʻon, boshi ham katta va sergoʻsht bir odam edi, boʻynining yoʻgʻonligi va yuzining sergoʻshtligi shu darajada ediki, uning gavdasi suv toʻldirilgan meshday tekis koʻrinar edi. Agar uning qalin soqoli va sochi olinib, kiyimlari ham yechilib tashlansa, nortuyaning oshqozoniga oʻxshab qolar edi, faqat farqi shundaki, bu tuyaning oshqozonidan kattaroq va tusi ham qizgʻishroq boʻlib, oy-u kuni toʻlgan semiz, tullagan kekxa boʻgʻoz hayvonning xuddi oʻzi boʻlib qolar edi.

Bunday qiyofani koʻrgan hamon mening koʻnglimga, «Ajab emaski, xalq bu odamning qorni kattaligi uchun emas, balki gavdasining yum-yumaloqligi uchun unga «Ishkamba» laqabini munosib koʻrgan boʻlsa», degan fikr keldi.

Durust, bu odamning qorni boshqa odamlarning qorinlaridan koʻra juda katta edi, lekin gavdasining boshqa joylari, hatto boʻyni va yuzlari ham shunday yoʻgʻon va semiz ediki, uning aʼzoyi badani shu katta qorin bilan teptekis boʻlib ketgan edi. Soch oldirish navbati Qori Ishkambaga yetdi. Sartarosh ustarasini qayrab turib:

– Qani, bu yerga marhamat qiling, – deb unga oynaning oldidagi kursini koʻrsatdi.

Qori Ishkamba gavdasining ogʻirligidanmi yo biron kasalligi sababidanmi, zoʻrgʻa oʻrnidan

turdi. Lekin yuzining yaltirab, qizarib turganidan uning semizlikdan boshqa kasali yo'qligi bilinar edi.

U o'rnidan turib, uzoq esnagandan keyin ikki qo'llab sallasini boshidan oldi va sartaroshxonaning devoridagi lungilar osilgan qoziqqa ilib qo'ymoqchi bo'ldi.

Lekin sartarosh bunga yo'l qo'ymadi va chaq-qonlik bilan qo'lidagi ustara va qayroqni oyna oldidagi javon ustiga qo'ydi-da, sallani ikki qo'llab Qori Ishkambaning qo'lidan olaturib:

– Sallangiz shunday katta va og'irki, agar u yerga ilsangiz, qoziq sinib, lungilar yerga tushib, tuproqqa belangan bo'lur edi, – dedi va sallani supacha ustiga qo'ydi.

– Xayriyatki, – dedi Qori Ishkamba, – lungilaringiz tufayli mening sallamni ham tuproqqa belanishdan qutqardingiz, bo'lmasa besh misqol sovunga kuygan bo'lar edim.

– Sizning sallangiz tuproqqa tushsa hech bir zararlanmas edi, – dedi sartarosh, – ko'pdan beri jomashov yuzini ko'rmagan bo'lsa kerakki, tuproqdan ham farqsizroq holga kelgan.

Haqiqatan ham Qori Ishkambaning sallasi pechlariga qozon sochiq qistirib o'ragandek, parcha-parcha qora dog'lar ko'rinar edi.

Men o'ylardim: «Bir salla qancha katta va qanday og'ir bo'lsa ham qoziqni sindirolmasligi aniq». Buni sartarosh ham yaxshi bilar edi, ammo uning sallani qoziqqa ildirmaslikdan maqsadi uning kirini lungilarga yuqtirmaslik edi.

– Bunday katta sallani haftada bir jomashovga solish mumkin emas, – dedi Qori Ishkamba, – u holda sovunning uyi kuyadi.

– Nega boʻlmasa kichikroq qilmaysiz? Kichikroq boʻlsa-ku, doka ham ozroq ketadi, sovun ham koʻp sarf boʻlmaydi, – dedi sartarosh.

– Bu sallam – yirtish oluvchi salla, – dedi Qori Ishkamba javobida, – buni boshimga oʻrab mozorboshida, oʻliklarni koʻmayotgan chogʻda hozir boʻlsam boshqa odamlarga bir gazdan yirtish berayotgan boʻlsalar, menga ikki gaz beradilar.

Sartarosh gapira-gapira ustarani qayrab oldi. Ustara bilan oʻz bilagidagi junlarni taroshlab, oʻtkirligini sinab koʻrgandan keyin Qori Ishkambaning boʻyniga lungini oʻrab yana gapira boshladi:

– Sizni tanimaganlar albatta janozalariga xabar qilmaydilar, taniydiganlar boʻlsa xoh sallangiz katta boʻlsin, xoh kichik boʻlsin, sizga munosib koʻrilgan oʻlchamda yirtish beradilar. Buning uchun sallani katta qilib, dokani nobud qilish nega kerak?

– Siz sodda ekansiz, – dedi Qori Ishkamba, – agar meni janozalariga xabar qiladigan oʻliklarning yirtishlariga qarab tursam, soch oldirish pulini qayerdan topaman? Men kunda peshin namozi vaqtida Devonbegi xonaqohining sahnida hozir boʻlaman. Janoza oʻqish uchun u yerga keltirilgan har bir oʻlikning (tanih boʻlsin, boʻlmasin) «xudoyi» janozasini oʻqib, uning orqasidan qabristongacha bora-

man va nasibaga yarasha yirtish olib qaytaman. Agar o'lik egalari meni tanimasalar yana ham yaxshiroq, u vaqtda sallamning kattaligiga qarab kattaroq yirtish beradilar.

– Siz soch oldirish uchun ortiqcha pul ham to'lamaysiz-ku, uning tashvishini chekib nima qilasiz? – dedi sartarosh bir kaft suvni Qori Ishkambaning boshiga quyib, sochlarini ishqalab turgani holda, – boshqa odamlar hafta-o'n kunda soch oldirib tursalar, siz ikki oyda bir marta soch oldirasiz, ustara haqini ham boshqalar beradiganning yarmisicha berib qochasiz.

Qori Ishkamba biroz zarda qilib, boshini sartaroshning qo'li ostidan tortdi va bo'yini cho'zib, boshini ko'tarib, ko'zini sartaroshning yuziga tikib, dedi:

– Men xoh haftada bir marta soch oldiray, xoh ikki oyda bir, buning sizga hech bir aloqasi yo'q. Mening sochim xoh o'sib ketgan bo'lsin, xoh o'smagan bo'lsin, siz bir marta ustara urasiz, uzun soch uchun ikki marta ustara ishlatmaysizki, mehnatingiz ortiq sarf bo'lsa. Agar men soch oldirish haqini boshqalardan ko'ra kamroq bersam, bu to'g'rida shikoyat qilishga haqingiz yo'q, chunki o'zingiz ko'rib turibsizki, boshimning yarmisi sochsizdir va siz u yerga hech bir ustara urmaysiz.

Men Qori Ishkambaning keyingi so'zlaridan ogohlanib, uning boshiga qaradim, darhaqiqat, boshining tepasi sochsiz va terisi burma-burma bo'lib, qotib qolgan ekan.

Sartarosh Qori Ishkambaning buzilgan kayfini tarqatish uchun bo'lsa kerak uzr ohangi bilan:

– Men hazil qildim, Qori amaki, – dedi, – xoh koʻp haq bering, xoh oz, sizning pulingiz tabarruk. Ikki boshdan men boy boʻlmayman, qaysi sartarosh yo kosib boy boʻlganki, men boy boʻlar edim.

– Boylik, qashshoqlik Xudodan, – dedi Qori Ishkamba ishontiruvchi bir ohang bilan, lekin uning masxaralab, iljayib turishidan oʻzining haligi soʻziga ishonmaganligi bilinib turardi.

Sartarosh Qori Ishkambaning sochini olib boʻldi, lungini uning boʻynidan olib, bir chekkada turgan quti ustiga olib borib qoqdi. Lungini sochlardan tozalab, qayta boshdan Qorining boʻyniga oʻrab, uning boshiga suv quymoqchi boʻlganida:

– Kerakmas, – dedi Qori Ishkamba, – moʻylovimni qaychilasangiz bas, boshning kiritni tozalattirishga fursatim yoʻq.

– Nega? Biron janozaning vaqti yaqinlashdimiki, muncha shoshilasiz?

– Janoza uchrasa soat oʻn ikkilarda xonaqoh sahnida uchraydi, – dedi Qori va sartaroshxonaning devorida osilgan soatga qarab, yana dedi:

– Hali soat oʻn, boshqa zarur ish bor.

– Yana qanday zarur ish ekan u? – deb soʻradi sartarosh.

– Shu vaqt bank xodimlarining choy ichish vaqtlari, agar biroz kechiksam choydan qolaman.

– Xoʻp, unday boʻlsa... – dedi sartarosh salmoqlab va Qorining labini ikki barmogʻi bilan burib ushlab, moʻylovini qaychilashga kirishdi.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/2007> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/2007> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/2007>